

Verantwoording monitor Inkomen

27 juni 2023

1. Aanleiding en doel

Het onderwerp 'inkomen' is een relevant thema als het gaat om de leefsituatie van inwoners van Fryslân. Het inkomen wordt vaak gezien als graadmeter van de positie die mensen innemen in de maatschappij. Verschillen tussen inkomens van mensen leiden tot ongelijke kansen en mogelijkheden in de samenleving. Dit heeft gevolgen voor bijvoorbeeld de gezondheid, kwaliteit van huisvesting, opleidingskansen en het vertrouwen in andere mensen.

2. Keuze van indicatoren

In de monitor Inkomen is de hoogte en verdeling van inkomen aangevuld met gegevens over inkomensongelijkheid, armoede en moeite met inkomen, vermogen en schulden.

Hoogte van het inkomen

De hoogte van het inkomen geeft een algemeen beeld hoe Fryslân ervoor staat. In de monitor is zowel het gemiddelde en de mediaan te zien. Het gemiddelde inkomen wordt vaak gebruikt en is het meest gangbaar. Daarom is deze als eerste te zien en is de mediaan een optie om te selecteren. De mediaan is een statistische maat die het middelste inkomen weergeeft wanneer je de inkomens van alle huishoudens in Fryslân op een rij van laag naar hoog zou zetten.

Verdeling van het inkomen

De hoogte van het inkomen heeft invloed op het leven van mensen. Grote verschillen leiden tot ongelijke kansen. Cijfers over inkomensongelijkheid en de verdeling van inkomensgroepen in de categorieën laag-midden-hoog geven inzicht hoe groot deze verschillen zijn.

Vermogen

Ten opzichte van eerdere versies van de monitor zijn nu ook blokken over vermogen en schulden toegevoegd. Vermogen is toegevoegd omdat het naast inkomen een belangrijk onderdeel van financiële welvaart is.

Schulden

Als indicator voor schulden is gekozen voor het aandeel huishoudens die geregistreerd staan met problematische schulden. Wanneer de monitor hierin een trend zichtbaar maakt, kan daar beleidsmatig op ingespeeld worden. Disclaimer daarbij is dat de monitor geen recente gegevens toont.

Laag inkomen

In deze monitor gaat speciale aandacht uit naar huishoudens met lage inkomens. Dit omdat zij meer kans hebben om in armoede terecht te komen en gemeenten verantwoordelijk zijn om deze mensen te ondersteunen.

Moeite met rondkomen

Het is belangrijk om niet alleen de feitelijke cijfers, maar ook de ervaringen van Friese inwoners mee te nemen in de monitor. Panel Fryslân doet tweejaarlijks onderzoek naar de gezondheidssituatie van volwassenen. In dit onderzoek wordt ook de vraag gesteld 'Heeft u de

afgelopen twaalf maanden moeite gehad om van het inkomen van uw huishouden rond te komen?'. De antwoorden op deze vraag geven een goed beeld van ervaringen van mensen.

Overige afwegingen

- Huishoudens versus personen: In de monitor inkomen is ervoor gekozen om alle cijfers afkomstig van het CBS (mits beschikbaar) op het niveau van huishoudens te presenteren. Gemeenten en woningcorporaties spreken in hun beleid meestal over huishoudens. Vaak wordt bij verstrekking van o.a. bijstand gekeken naar het inkomen van het hele huishouden. Het CBS publiceert in hun nieuwsberichten ook die inkomenscijfers van huishoudens. Daarnaast zijn hierover meer cijfers beschikbaar over op het niveau van huishoudens dan op persoonsniveau.
- Inclusief versus exclusief studenten: Studenten kunnen studiefinanciering aanvragen, waardoor zij niet (altijd) genoodzaakt zijn om een inkomen te ontvangen op het sociaal minimum. Daarnaast hebben zij geen recht op een bijstandsuitkering, omdat studiefinanciering een voorliggende voorziening is. Het inkomen van studenten vertekent hierdoor de inkomenscijfers. CBS-cijfers in de monitor Inkomen zijn daarom exclusief studenten.
- Geografisch niveau van de cijfers: De cijfers van (lage) inkomens op wijk- en buurniveau zijn sinds kort alleen beschikbaar met afronding op honderdtallen. Hierdoor zijn deze cijfers een minder nauwkeurig wat kan leiden tot vertekende beelden. Daarom is voor deze monitor als laagste niveau 'gemeente' gekozen.
- De ontwikkeling van het inkomen krijgt meer betekenis wanneer tevens de prijsontwikkeling in acht wordt genomen. Koopkrachtgegevens zijn er niet op regionaal niveau.
- De beschikbare cijfers zijn niet heel actueel. Zeker wanneer er recent belangrijke ontwikkelingen zijn zoals een loon-prijsspiraal, wordt de betekenis van de monitor minder.

3. Definities van gebruikte begrippen

Besteedbaar inkomen

Dit bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen.

Gestandaardiseerd inkomen

In deze monitor worden alleen de gestandaardiseerde huishoudinkomens gepresenteerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de grootte en samenstelling van huishoudens. Het standaardiseren gebeurt door het besteedbaar inkomen van huishoudens te delen door een factor die uitdrukt hoe groot het schaalvoordeel is bij het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Een eenpersoonshuishouden is de norm en is gelijk aan 1. Een extra volwassene is plus 0,19 tot 0,37 en een extra minderjarig kind plus 0,15 tot 0,33. Na het standaardiseren kan de koopkracht van huishoudens worden vergeleken.

Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudinkomen

Dit is het besteedbaar inkomen waarbij rekening is gehouden met de grootte en samenstelling van de huishoudens.

Mediaan gestandaardiseerd huishoudinkomen

Het mediane inkomen is gelijk aan het middelste bedrag als het besteedbaar inkomen van alle huishoudens van laag naar hoog wordt gerangschikt. Het gebruik van het mediaan (doorsnee) inkomen voorkomt dat uitschieters de uitkomst beïnvloeden. Het gemiddelde inkomen kan namelijk een vertekend beeld geven wanneer er uitschieters zijn (bijvoorbeeld een aantal extreem hoge inkomens).

Gini-coëfficiënt

De meest gebruikte maat voor inkomensongelijkheid is de Gini-coëfficiënt. De waarde van de coëfficiënt ligt tussen de 0 en de 1, waarbij 0 totale gelijkheid is en 1 totale ongelijkheid.

Inkomensverdeling

De inkomensverdeling wordt weergegeven in een laag-midden-hoog verdeling (40%-40%-20%) van het gestandaardiseerde huishoudinkomen. Deze indeling wordt onder andere door het CBS gehanteerd.

Lage inkomensgrens

Het CBS gebruikt de 'lage inkomensgrens' om de huishoudens in beeld te brengen die kans hebben op armoede.

De lage inkomensgrens is afgeleid van het bijstandsniveau voor een alleenstaande in 1979, toen dit in koopkracht het hoogst was. In 2016 lag de grens voor een alleenstaande op 1030 euro per maand. Voor een paar zonder kinderen was het grensbedrag 1410 euro, voor een paar met twee minderjarige kinderen 1940 euro en voor een éénoudergezin met twee minderjarige kinderen 1560 euro (CBS, 2018). Het CBS heeft zowel gegevens over 'laag' (ten minste één jaar) of 'langdurig laag' (vier jaar of langer) inkomen.

Beleidsmatige inkomensgrens (% van het sociaal minimum)

Gemeenten gebruiken voor hun (minima)beleid vaak een beleidsmatige grens. Dit is een percentage van het sociaal minimum. Het sociaal minimum is het wettelijk bestaansminimum dat in de politieke besluitvorming (door ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) is vastgesteld. Het kan per regeling of per gemeente verschillen welke grens gehanteerd wordt in het gemeentelijk beleid, zoals voor de aanvraag van de individuele langdurigheidstoelage of andere minimaregelingen.

Vermogen

Vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. Bezittingen worden gevormd door bank- en spaartegoeden, effecten, de eigen woning, overig onroerend goed, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en de overige bezittingen. De schulden omvatten onder meer schulden ten behoeve van een eigen woning en consumptief krediet. Het opgebouwde vermogen wordt niet meegerekend, een eventuele studieschuld wel.

Schulden

Een indicator voor schulden is het aantal huishoudens geregistreerd met problematische schuld. Met behulp van registraties over betalingsachterstanden bij de Belastingdienst, de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), bij BKR geregistreerde betalingsachterstanden en schuldregelingen, wanbetalers van de zorgverzekering, de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP) en het Centraal Curatele en Bewind Register (CCBR) is afgeleid welke huishoudens te maken hebben met geregistreerde problematische schulden. De informatie over schulden verschilt per registratie. Daarom is per registratie bepaald wanneer er sprake is van een geregistreerde problematische schuldsituatie.

4. Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), thema Arbeid en inkomen

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verzamelt en publiceert allerlei statistische gege-

vens van maatschappelijke en economische aard. De inkomenscijfers van het CBS worden samengesteld op basis van het Integraal inkomens- en vermogensonderzoek (IIV), waarbij de bron de belastingadministratie is.

Meer informatie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/arbeid-en-inkomen>

Meer informatie over de recente herziening van de inkomenscijfers: https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2017/06/revisie-inkomensstatistiek.pdf

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), thema Vermogens van huishoudens
[Vermogen van huishoudens - Materiële welvaart in Nederland 2022 | CBS](#)

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Schuldenproblematiek in beeld
[Schuldenproblematiek in beeld \(cbs.nl\)](#)

Panel Fryslân

Informatie met betrekking tot moeite met rondkomen is in 2020 en 2022 uitgevraagd aan panel Fryslân, het online burgerpanel van het Fries Sociaal Planbureau.

Meer informatie: [Veelgestelde vragen - Planbureau Fryslân \(planbureau Fryslân.nl\)](#)

5. Overige literatuur

CBS (2017) [Tweedeling hoog en laag opgeleid? \(cbs.nl\)](#)

CBS (2021) [Armoede en sociale uitsluiting 2021 \(cbs.nl\)](#)

CBS (2022) [Koopkracht in 2021 al onder druk door stijgende prijzen \(cbs.nl\)](#)

CBS (2022) [Vermogen van huishoudens - Materiële welvaart in Nederland 2022 | CBS](#)

CBS (2023) [Inflatie \(cbs.nl\)](#)

CBS (2023) [StatLine - Bestaande koopwoningen; gemiddelde verkoopprijzen, regio \(cbs.nl\)](#)

CBS (2023) [StatLine - Vermogen van huishoudens; huishoudenskenmerken, vermogensbestanddelen \(cbs.nl\)](#)

CBS (2023) [StatLine - Voorraad woningen; eigendom, type verhuurder, bewoning, regio \(cbs.nl\)](#)

CPB (2020) <https://www.cpb.nl/zijn-de-besparingen-van-nederlandse-huishoudens-optimaal> [Zijn de besparingen van Nederlandse huishoudens optimaal? \(cpb.nl\)](#)

CPB (2023) [Centraal Economisch Plan \(CEP\) 2023, raming maart 2023 | CPB.nl](#)

Planbureau Fryslân (2021) [Armoede anders bekeken: wat is de beste aanpak tegen armoede? - Planbureau Fryslân \(planbureau Fryslân.nl\)](#)

Contact – voor meer informatie of vragen

Drs. Tonny Huisink

Onderzoeker

thuisink@planbureau Fryslân.nl

06-38982668

.....